

Джафаров Г. Г.

Бакинський державний університет

ФІЛОСОФІЯ СПАДКУВАННЯ: ГРАМАТИКА ПОР-РОЯЛЯ ТА ПАНІНІ

Основна мета статті – зосередити увагу на рисах, що об'єднують граматики Паніні та Пор-Рояля в контексті «Філософії наступництва: граматики Паніні та Пор-Рояля». Зазначається, що ці знаки оцінюють як філософію, а не діалектику спадкоємства.

Методи та методика. В аналізі граматики Паніні та Пор-Рояля в контексті «Філософії наступництва» автор представив такі методи, як порівняльний аналіз, аналіз опису історичної дійсності, аналіз зразків усної творчості автора, загальнонаукові методи дослідження.

Новизна статті полягає у зверненні уваги на різні аспекти згаданих граматики, вплив цієї граматики на арабо-мусульманську лінгвістику (граматику) та виявлення подібних якостей у їх створенні. У дослідженні стверджується, що граматика Паніні є основою Пор-Руаяля, а також пізніших граматичних канонів. «Нейтральності» граматики Паніні протистоїть філософсько-методологічна позиція граматики Пор-Руаяля. Визначено історію інтересу до цих граматики у сучасній лінгвістиці.

Наприкінці, відзначаючи історичне коріння кожного методологічного підходу до мови (і її граматики), зазначено, що цей підхід також очевидний у дедуктивних підходах.

Відзначається, що граматика Паніні, як продовження раніше існуючих граматики, існувала в різних варіантах приблизно до перших століть нашої ери. Одним словом, граматика Паніні, будучи продовженням мовної культури і традиції, створеної індійським народом, вплинула на розвиток лінгвістики після неї. Зазначається, що хоча граматика Паніні та Пор-Рояля претендувала на пояснення мислення через мову, вона мала дуже схематичний характер. Як би порроялісти не намагалися «примирити» мову і мислення на основі граматики, це були не що інше, як перші серйозні спроби втручання від «мови» до «думки».

У період близько двох тисяч років між граматикою Паніні і граматикою Пор-Руаяля дедукція як метод у галузі вивчення граматики мови виявила певні функціональні можливості, мала досить глибоку і багату філософсько-лінгвістичну основу і набувала все більшого поширення в історії науки про мову.

Ключові слова: Паніні, Пор-Руаяль, граматика, спадкоємність, філософія, метафізика.

Вступ. Основна мета статті – зосередити увагу на рисах, що об'єднують граматики Паніні та Пор-Рояля в контексті «Філософії наступництва: граматики Паніні та Пор-Рояля». Зазначається, що ці знаки оцінюють як філософію, а не діалектику спадкоємства.

Новизна статті полягає у зверненні уваги на різні аспекти згаданих граматики, вплив цієї граматики на арабо-мусульманську лінгвістику (граматику) та виявлення подібних якостей у їх створенні. У дослідженні стверджується, що граматика Паніні є основою Пор-Руаяля, а також пізніших граматичних канонів. «Нейтральності» граматики Паніні протистоїть філософсько-методологічна позиція граматики Пор-Руаяля. Визначено історію інтересу до цих граматики у сучасній лінгвістиці.

Виклад основного матеріалу. Хоча граматики Паніні (IV ст. до н. е.), Пор-Рояля (1660 р.) і Ноама

Хомського (друга половина XX ст.) були створені в дуже різний час і збігалися з різними періодами історії лінгвістики, з методологічної точки зору це спільна нитка, яка об'єднує всі три, скоріше ніж діалектика успадкування, саме в метафізиці успадкування є характеристики успадкування. Безумовно, погляди Ноама Хомського зіграли вирішальну роль у формуванні та поширенні такої позиції в сучасній теорії лінгвістики і, звичайно, значно підвищили інтерес як до граматики Паніні, так і до граматики Пор-Рояля.

А. Ахундов показує, що «історію лінгвістичної науки зазвичай починають із стародавніх індійців. Основна причина цього полягає в тому, що граматичну структуру, яка становить суть мовної специфіки, вперше вивчили індійці» [1, с. 7]. Основоположник сучасного мовознавства Ф. де Соссюр вважав, що «основу мовознавства, якщо можна так сказати, заклала «граматика». Цей предмет,

що вперше з'явився у греків, а потім розвинувся головним чином у Франції, був позбавлений наукового й об'єктивного погляду на мову, оскільки ґрунтувався на логіці» [4, с. 10]. Він додає, що «єдиною метою граматики було сформулювати правила розрізнення правильних і неправильних форм. Оскільки це нормативна дисципліна, абсолютно далека від реального спостереження, поле зору було вузьким» [4, с. 10].

Думка про те, що геніальний мовознавець почав історію науки про мову (граматики) не з індійців, а з греків, не викликає особливих суперечок. Перш за все тому, що до н. Цю подію, яка відбулася після середини 1-го тисячоліття, в однаковій мірі (і періоду) можна віднести до Індії та Греції. Що стосується другої сторони питання – що «граматика» «базується на логіці», «є нормативним предметом» і, як наслідок, «не має наукового та об'єктивного погляду на мову», то це навіть з рівня зовсім нові погляди автора «Курсу загального мовознавства».

Історичні дослідження лінгвістики дозволяють зробити висновок, що наука граматики, яка виникла чи в Індії, чи в Греції (а також трохи пізніше в Єгипті, який був її колонією), служила літературному та релігійному авторитету великих мовних проявів, таких як давньоіндійська (санскрит) і давньогрецька мови. І цілком природно, що ця функція стародавніх грамастик, в результаті, забезпечувала не тільки те, що вони самі – граматики – залишалися незмінними протягом століть, але в той же час ця традиція поширювалася і на відповідні граматики відомих мов (наприклад, арабська, латинська), що вийшли на сцену історії в більш пізній час.

Звичайно, на відміну від індійців, греки підходили до питання мови (власне, літературного мовлення) ширше: вони спостерігали також за грамацією, філософією, поетикою чи стилістичними моментами мови, міркуваннями, які стосуються не тільки для свого часу, але й сьогодення. Основна причина цього полягає в тому, що індійці мали в своєму розпорядженні більше релігійних текстів, а греки мали більше літературних текстів. Тому в «Поетиці» Арістотель виходить за межі граматики і говорить про мовленнєві переживання Гомера, Есхіла, Евріпіда. Можна навіть сказати, що він приходить до таких досконалих висновків, що вони становлять основу сучасної теорії мовленнєвих актів (прагмалінгвістики). Наприклад: «Коли судять про добро чи зло того, що певна особа сказала чи зробила у творі, не тільки добро чи зло сказаних слів чи вчинених дій, але й цинізм

людини, яка говорить і робить, твір, коли, для кого і коли описувана дія і сказане слово, з яким приводом [чому сказано і зроблено]... треба розглядати» [2, с. 64].

Однак у грецьких (олександрійських) грамаціках пізнішого періоду цього «дихання» не спостерігається.

Крім того, що граматика Паніні а) дає досконалий опис давньоіндійської (санскритської) мови, б) представляє індійську лінгвістику не тільки для стародавнього періоду, а й для всього Середньовіччя, необхідно визнати можливість міжнародного впливу, особливо на прикладі арабо-мусульманської лінгвістики. Перш за все тому, що арабо-мусульманська культура не була такою чутливою до джерел, створених арабською, перською та турецькою мовами, але, в усякому разі, вона була чутлива і до індійськомовних пам'яток, а індійська лінгвістика, поряд з індійською мовою і культурою загалом, не залишилися поза увагою мусульман. Граматичні вчення «індійських мудреців», дуже популярні в арабо-мусульманському світі, насправді були ближчими до носіїв ісламської релігії, ніж грецька граматики, оскільки в мовному досвіді як індійців, так і арабо-мусульман літературна мова – це традиція, яка характеризує мовний досвід як індійців, так і мусульман. Мову канонічних релігійних текстів (книг) було замінено народною мовою. Вирішено священну місію захисту від «згубної» неписьменності. І зовні здається, що тут справа закінчується вимовою (фонетика) чи вибором слів (лексика), граматики, особливо синтаксис, який є її функціональною «периферією», не привернули особливої уваги. Однак на Сході зміст понять «звук» і «слово», а точніше, суть цих понять завжди відображала сама «мова», що добре видно в арабському терміні «словник». «словник» – це стільки ж «слово» (хоча пізніше воно означає більше «словник»), але зрештою означає «мова».

Чи то в граматиці Паніні, чи то в традиціях арабо-мусульманської граматики, що відчула на собі вплив індійської граматики, безпосередній зв'язок норм літературної вимови (орфоєпії) з нормами письма (орфографії) (розмовний звук стародавні лінгвісти зазвичай називали «звичайним звуком»). буква є питанням мовленнєвої практики Важливим питанням є те, що фонетика включає як морфему, так і синтаксис. Отже, власне, вимовлене висловлювання, тобто думка, є змістом; вимова окремих звуків мови (літер) має певне значення не тільки в «класичному» навчальному процесі, а й на його першому етапі.

У зв'язку з появою античних і середньовічних граматики з місії захисту авторитету (містики) тієї чи іншої літературної мови (мови) перекладач «Священного Корану» на азербайджанську мову В. Мамедалієв пише: «Відомо, що «Священний Коран» був оголошений У цей період на Аравійському півострові було високо розвинене поетичне та ораторське мистецтво; красномовство та красномовство досягли свого найвищого рівня... Також проводилися змагання поетів та ораторів, як у стародавніх Афінах... Священний Коран, який був посланий у такий період, коли поезія, ораторське мистецтво та стиль були високо розвинені, був славою арабів, і всі чудові твори мистецтва запам'ятовувалися мовою, своєю неповторною красою вона затьмарювала і зводила нанівець їхній художній вплив» [5, с. 11].

А. Ахундов справедливо зазначає, що «як і індійське мовознавство, арабське мовознавство виникло з потреби захистити арабську літературну мову, яка є мовою релігійною, від впливу великої кількості арабських діалектів» [1, с. 14]. Однак поява арабської лінгвістики, як і індійської, не може обмежуватися лише сказаним. Окрім захисту мови релігії від «руйнівного» впливу діалектів, необхідно було також вивчити й узагальнити ті структурно-функціональні особливості, які забезпечують її досконалість. Водночас в арабо-мусульманському світі, як і в Індії, літературна мова вимагалася розвитку в інших соціокультурних сферах (наприклад, офіційна державна мова, художня мова тощо), щоб лінгвістика могла не ігнорувати вплив мови в тих функціонально-стильових напрямках.

До речі, арабо-мусульманські лінгвісти застосовували свої канони не лише до арабської, а й до тюркської та персидської мов. Наприклад, «Divani-luġat it-turk» М. Кашгарі свідчить, що статус літературної мови у тюрків створювався не релігійними мотивами, а культурно-політичним принципом. Тюркська літературна мова – кашгарська, або тюркська каганія (на прикладі мови «Гутаду Білік» Ю. Баласагунлу) відображає ідейно-естетичну тональність ісламської релігії, але далека від релігійної містики. Проте є потреба захистити таку літературу від зазіхань діалектів, що є одним із головних завдань «Дивану». Власне, спроба М. Кашгарі порівняти арабську та тюркську мови, щоб довести, що остання не поступається першій, також є результатом спроби здобути тюркській літературний престиж.

Перші відомості про спорідненість санскриту з європейськими мовами були надані французь-

ким священнослужителем Керду в 1767 році, який підготував доповідь про виведення цих мов з кореневої мови, яка вже не існує, і надіслав її до Французької академії. Але тоді на це міркування ніхто не звернув уваги» [1, с. 24]. Ідея про те, що давня індійська мова та європейські мови виникли з одного походження, незабаром була розширена в «Азіатських дослідженнях» англійського сходознавця Вільяма Джонса (1786), а пізніше у відомій праці Фрідріха Шлегеля «Про мову та мудрість індіанців» (1808). стала наріжним каменем мовознавства [1, с. 24].

Грамматика Паніні, яка дала ідеальний опис санскриту, була глибоко проаналізована як індійськими, так і європейськими вченими, і були зроблені детальні висновки щодо системи, методів і моделей граматики.

Не випадково Ф. Макс Мюллер у своїй «Санскритській граматиці», виданій у Лондоні в 1870 році, спеціально зазначає, що в її основі лежить Паніні [8, с. 4].

Алгебраїчна формульна характеристика правил у граматиці Паніні, «одній із найбільших пам'яток людського інтелекту» (Л. Блумфілд), не була оцінена на Заході, доки подібну генеративну структуру не обговорили Н. Хомський та інші. У його книзі «Про архітектуру граматики Паніні» стверджується, що «він (Паніні-Дж. К.) базується лише на дуже загальних принципах, таких як простота, і не зобов'язується заздалегідь використовувати будь-яку схему «універсальної граматики». «Генеративні лінгвісти, у свою чергу, особливо захоплювалися його геніальними технічними пристроями та складною системою конвенцій, що регулюють застосування та взаємодію передбачених ним правил, які неймовірно передбачають ідеї сучасної лінгвістичної теорії (просто тому, що багато з них були спочатку походять від Panini)» [9, с. 1].

Сам Н. Хомський заявляв, що граматику Паніні можна пояснити як фрагмент «генеративної граматики». Як сказав А. Мішра, «ідея формальної граматики мови, яка може створювати нескінченну кількість виразів з обмеженими граматичними правилами і кінцевим набором термінів, породила близьку паралель з «Аштадхьяном» [7, с. 10].

Проте також обговорюються відмінності між цією граматиною та сучасними генеративними граматиками, що, на нашу думку, пов'язане насамперед із природою досліджуваних мов.

Однак, оскільки предметом граматики Паніні, як ми вже згадували, у випадку літературної гінді вважається людська мова, точніше, мова духовної

аристократії, тобто мова найвищої людини, було б неправильно абсолютизувати поняття «природа мов» тут. Л. Блімфілд зазначає, що «можливо, завдяки такому вмілому опису санскрит зрештою став офіційною та літературною мовою всієї брахманської Індії. Навіть через тривалий час після того, як він припинив функціонування як жива мова, санскрит залишався в половині текстів і релігійних предметів, що вивчалися, як штучна мова-посередник (як класична латинь використовувалася в Європі) [3, с. 21].

Видатний американський мовознавець цілком слушно зазначає, що «набір знань, який спонукав європейців до революційних змін у своїх уявленнях про мову, з'явився в Індії» [3, с. 20]. Тому граматики Паніні спирається на найдавніші історичні корені дедуктивного підходу до мови.

Таким чином, Паніні дав перший великий досвід створення граматики спільної (універсальної) людської мови у формі досконалого літературного вияву мови, який прямо чи опосередковано вплинув на пізніші граматики (типологічний характер еволюції лінгвістики).

ГраMATика Пор-Рояля

З XIII–XIV ст., незважаючи на те, що вона вже стала «мертвою мовою» в Європі, латинська мова починає подаватись як взірцеве мовне явище – еталон. Як би це не здавалося парадоксальним, але це можна вважати продовженням традиції індійського, арабо-мусульманського мовознавства: латинські тексти, як і священні індійські, арабо-мусульманські («Священний Коран») тексти, вийшли на сцену історії з серйозними вимогами до літературного мовлення. І тому «в середні віки існували лише суто лінгвістичні підручники та граматики, написані на латині... Навіть грецька мова була забута... І велика кількість підручників практичного призначення була присвячена латині, мові с. католицької церкви» [1, с. 19]. Правда, латинські граматики своїми нормами гальмували розвиток лінгвістики, але вони зберегли й розвинули стародавні уявлення про логічність і універсальність мови.

Раціоналізм філософських течій 17 століття більше базується на розумінні та логіці. Прояв раціоналізму в лінгвістиці виявився у появі раціональних (логічних) граматик.

Однією з таких знаменитих граматик, заснованих на законах раціонального (логіки), є «Загальна та раціональна граMATика», опублікована в 1660 році логіком Антуаном Арно та лінгвістом Клодом Ланселотом. Цю книгу часто називають «ГраMATика Пор-Рояля» за назвою місця,

де вона була написана. Повна назва книги така: «Загальна раціональна граMATика, що містить основи мистецтва слова, виражені простою і простою мовою, логічну основу спільності та принципів відмінностей між усіма мовами, а також нові нотатки про французька мова».

ГраMATика Пор-Рояля проклала шлях для різноманітних загальних (раціональних) граматик, які з'явилися за нею. А. Раджаблі зазначає, що «граMATика Пор-Рояля» справила сильний вплив на європейських лінгвістів. За півстоліття не було написано жодної лінгвістичної чи філософської праці, яка б торкалася загальної граматичної чи лінгвістичної теорії. Ця праця була настільною книгою з теорії мови або навчання. У XVII столітті не було написано жодного лінгвістичного твору, на який не вплинули б «граматики Пор-Рояля». Письмові твори або розвивають ідеї цієї граматичної, або виходять з цієї граматичної і формують свої особливі поняття, або вступають із цим твором у полеміку» [6, с. 59].

Метафізика спадкоємності не менш важлива, незважаючи на багато відмінностей, які виявляються при порівнянні граматичної Паніні з граматикою Пор-Рояля. На нашу думку, основи цієї метафізики слід шукати в таких моментах:

- 1) у генетичному зв'язку давньоіндійської (санскрит), давньогрецької, давньоримської (латинської) та новоіндоевропейських мов;
- 2) у мовних (граматичних) моделях, побудованих на основі генотипології цих мов;
- 3) у ретроспективних і перспективних поглядах раціональної граматичної, що набула впливу з початку нової ери.

Природно, що «нейтральності» граматичної Паніні протистояла філософсько-методологічна позиція граматичної Пор-Рояля. Це означало, що нова ера відрізняється від «містичного нейтралітету» як античних часів, так і Середньовіччя в галузі «мовного мистецтва», як і в кожній галузі. Іншим важливим питанням є порівняння уявлення про канонічний суб'єкт чи «індивідуальну неповторність» тієї чи іншої авторитетної мови, сформованого в середні віки, з уявленням про «людську мову», що зародилося на початку нової ери (власне, Відродження) і враження, які це порівняння викликало в передовій суспільній свідомості.

У науковому середовищі Пор-Рояля «Логіка або мистецтво міркувати» була розроблена приблизно в той же час, що і «Загальна і раціональна граMATика», друга праця вийшла через два роки після «Граматики» – в 1662 році. На думку деяких

дослідників, «концепція Пор-Рояля належить до течії раціоналізму XVII ст.». Картезіанський раціоналізм, без сумніву, є її основною основою.

Звичайно, порроялістам доводилося рахуватися з канонами і принципами як релігії, так і раціоналізму, коли вони дійшли до суті граматики, логіки або співвідношення між граматиною та логікою. Складність справи полягала в тому, що ці відносини часто змінювалися відповідно до вимог нової доби. «Перетворення раціоналізму від теорії до методу» чітко проглядалося в потоці ідей того часу, і саме геній Декарта здійснив це. У всіх сенсах складається враження, що творці логіки і граматики Пор-Рояля діяли насамперед як науковці, а не як священнослужителі-теологи. Це означало, що оскільки успіхи, досягнуті в обох сферах, ґрунтувалися на філософії Декарта, його наукова програма також повинна бути прийнята. Філософська полеміка того часу привела фахівців до висновку, що вплив Декарта на порроялістів був зовсім не однозначним, Антуану Арно в ряді випадків навіть доводилося сперечатися з геніальним філософом і не соромитися критичного підходу до його окремих пропозицій.

Як відомо, новий період в історії лінгвістики характеризується не тільки «переходом від релігії до філософії» науково-теоретичного мислення, а й успіхами в галузі збору інформації про мови з різними системами. У той час у Європі були популярні стародавні мови: латинська, грецька та єврейська, а серед нових мов – італійська, ісландська, голландська, німецька, фламандська та англійська. І зауважимо, що Клод Ланселот, окрім «Загальної граматики», був автором ряду «спеціальних» граматик, до яких увійшли граматики латинської, давньогрецької та іспанської мов.

Таким чином, з одного боку, дедуктивно-філософський (універсально-логічний) погляд на мову, а з іншого боку, набуття певного індуктивного референтного досвіду шляхом включення різних мов в одну сферу зору дозволило порроялістам бути досить послідовними у своїх граматико-логічних міркуваннях. Як ми вже зазначали, це стало причиною переходу від «теорії до методу» в тому, що він демонстрував взаємодію мислення і мови на прикладі індукції та дедукції по відношенню до мови, іншими словами, мови (мовленнєвої діяльності), або мовленнєвий досвід у порівнянні різних мов.

Справедливо зазначається, що заслуги авторів «Граматики Пор-Рояля», як правило, сильно перебільшені. У них справді були чудові попередники в різних країнах, про яких зазвичай не

згадують. Можна назвати деяких із тих попередників: італійця Скалігера (1484–1558), француза Рамуса (1515–1572), німця Йоганна Бікстрофа (1564–1629), співвітчизників і сучасників Войлу (1585–1650) і Малерба (1555–1555) та ін. Важливо пам'ятати про цей факт, оскільки розуміється, що розвиток філософсько-лінгвістичної думки є не індивідуально-імпульсним, а глобальним еволюцією. Ми не сумніваємося, що «світло» граматики Паніні – давньоіндійська мудрість – не могло не вплинути на появу «логічної граматики» порроялістів, яким би великим не був між ними часовий розрив.

Філософська чутливість до мови Р. Декарта досягла такого рівня, що він висунув проект створення «раціональної філософської мови». Цей проект мав на меті зробити мову такою ж точною, як математика, навіть числа. Хоча пізніше Декарт відмовився від цієї ідеї, у 17 і 18 століттях такі концепції, як «раціональна мова» і «логічне впорядкування природної мови», стали популярними.

В історії мовознавства не було традиції порівнювати загальну та раціональну граматику з «Курсом» Ф. де Суссера. Але для історії лінгвістики до Ф. де Соссюра це недолік. Поняття «право» в гуманітарній сфері розвивалося за такими напрямками: Середньовіччя – Декарт – Пор-Рояль – Дю Марс – Монтеск'є – Конт – де Соссюр. І в цьому ряду Кант і В. фон Гумбольдт є основними ланками.

Отже, який дух граматики Пор-Рояля принесла з собою в наші дні? Перш за все, дух боротьби проти наукового лицемірства, прямого історичного і всякого роду непрямого езуїтства; шукати істину через розум і логіку. Він приніс поняття права в гуманітарні науки. Він створив канон граматичних і, певною мірою, логічних досліджень. Він дав чудові зразки лінгвістичного і логічного аналізу, які зберігають всю наукову цінність. Він пов'язав логіку і лінгвістику, що зароджувалася, з найрозвиненішою філософією і показав, що цей зв'язок завжди буде ідеальним. І він з обережністю підходив до віри та інших сфер людського духу. Творці граматик Пор-Рояля стверджували, що вони забезпечують стандарти правильного мислення та мовлення. І вони не помилилися у своїх твердженнях.

Висновки. Граматика Паніні є продовженням попередніх граматик. І ця граматика мала різні варіанти аж до першого століття нашої ери. Одним словом, граматика Паніні, будучи продовженням мовної культури і традиції, створеної індійським народом, вплинула на розвиток лінгвістики після

неї. І граматики Паніні, і граматики Пор-Рояля стверджували, що вони пояснюють мислення саме за допомогою мови, але вони були дуже схематичними за своєю природою. Як би порроялісти не намагалися «примирити» мову і мислення на основі граматики, це було не що інше, як перші серйозні спроби втручання від «мови» до «думки». І зовсім недавно порівняльно-історична та сонарна системно-структурна лінгвістика практично повністю відокремили методи-парадигми мови від мислення, залишивши людину, по суті, «без мови» і «без мислення». Проте є й той факт,

що якби людина певний час (у період порівняльно-історичних і системно-структурних досліджень) не залишалася «без мови» і «без мислення», то не можна було б отримати чітке уявлення про природу мови, мислення чи природу людини. Оскільки кожній логічній інтеграції має передувати така ж логічна (і природна) диференціація.

Паніні, а особливо граматики Пор-Рояля, розвинув доісторичну основу лінгвістичної теорії Н. Хомського, продемонструвавши можливості дедуктивного підходу до мови в контексті метафізичних поглядів свого часу.

Список літератури:

1. Axundov, A. Ümumi dilçilik, Bakı, “Şərq-Qərb”, 2006, 280 s.
2. Aristotel. Poetika, Bakı, “Şərq-Qərb”, 2006, 120 s.
3. Blumfeld, L. Dil, Bakı, 2014, 520 s.
4. Sössür, F.de. Ümumi dilçilik kursu, “ATM”, 2018, 356 s.
5. Qurani-Kərimin tərçüməsi, Bakı, “Nurlan”, 2012, 672 s.
6. Rəcəbli, Ə. Dilçilik tarixi, I kitab. Bakı, “Nurlan”, 2007, 528 s.
7. Mishra, Anand. Modeling Paninian System of Sanskrit Grammar, Heidelberg, 2019, 171 p.
8. Müller, F.Max. Sanskrit Grammar, London, 1870, 325 p.
9. Kiparsky, Paul. On the Architecture of Panini's Grammar, Hyderabad, 2002, 59 p.
10. Arnauld, A., Lancelot, Cl. Grammaire générale et rationnelle de Por-Royal, A Paris, 1660, 272 p.

Jafarov G. G. THE PHILOSOPHY OF INHERITANCE: THE GRAMMAR OF POR-ROYAL AND PANINI

The main aim of the article is to focus attention on the features that unite the grammars of Panini and Port-Royal in the context of 'Philosophy of Succession: Grammars of Panini and Port-Royal'. It is noted that these signs are evaluated as a philosophy, not a dialectic of inheritance.

Methods. In the analysis of the grammar of Panini and Por-Royal in the context of the 'Philosophy of Succession', the author presented such methods as comparative analysis, analysis of the description of historical reality, analysis of samples of the author's oral creativity, general scientific research methods.

The novelty of the article lies in paying attention to various aspects of the mentioned grammars, the impact of this grammar on Arabic-Muslim linguistics (grammar) and identifying similar qualities in their creation. The study argues that Panini's grammar is the foundation of Por-Royal as well as later grammatical canons. The 'neutrality' of Panini's grammar is opposed by the philosophical and methodological position of Por-Royal's grammar. The history of interest in these grammars in modern linguistics is determined.

Finally, noting the historical roots of each methodological approach to language (and its grammar), it is noted that this approach is also evident in deductive approaches.

It is noted that Panini's grammar, as a continuation of previously existing grammars, existed in various versions until approximately the first centuries of our era. In a word, Panini's grammar, being a continuation of the linguistic culture and tradition created by the Indian people, influenced the development of linguistics after it. It is noted that although the grammar of Panini and Por-Royal claimed to explain thinking through language, it was very schematic in nature. However much Porroyalists tried to 'reconcile' language and thought on the basis of grammar, these were nothing more than the first serious attempts to intervene from 'language' to 'thought.'

In the period of about two thousand years between the grammar of Panini and the grammar of Por-Royal, deduction as a method in the field of studying the grammar of the language revealed certain functional possibilities, had a rather deep and rich philosophical and linguistic basis, and became more and more widespread in the history of the science of language. It covered the field.

Key words: Panini, Por-Royal, grammar, succession, philosophy, metaphysics.